

ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA REVIIJA — PRILOGA PONEDELJSKEGA JUTRA

ST. 8.

V LJUBLJANI, 20. FEBRUARJA 1937.

KNJIGA 21

SMUCARKA

ČLOVEKOVI PREDNIKI

Prof. Weinert iz Kiela se je v zadnjih letih mnogo bavil z vprašanjem izvora človeške vrste. Posledke svojega raziskovanja je izrazil na kratko z naslednjimi besedami:

»Še danes živi živalska vrsta, ki ni zvezana z nobeno drugo živalsko vrsto, pač pa z nami ljudmi, s katerimi ima mnogo skupnih dednih znakov. To so afriški šimpanzi. To ne pomeni, da bi mi izvirali od šimpanzov. Pomeni pa, da je bila nekoč vrsta človeških opic, katerih potomci smo danes že ljudje in šimpanzi, dočim so se vsi ostali antropoidi ločili že pred to zadnjo delitvijo in zavoljo tega niso podedovali znakov ljudi in šimpanzov.«

Gorile in šimpanzi so po svojih dednih lastnostih v mnogočem sorodni človeku, ne pa svojemu najbližjemu sorodniku, človeški opici orangutanu. Šimpanz pa ima neke lastnosti skupne samo s človekom in z nobeno drugo živaljo, niti z gorilo. Te sorodstvene znake so opazili že Haeckel in drugi raziskovalci. Weinert je glede izvora človeka tega mnenja:

»Mislimi si moramo, da se je med človeškimi opicami v miocenski dobi terciara izvršila delitev v dve skupini: prvo skupino na vzhodu starega sveta predstavlja danes samo še orangutan na Borneu in Sumatri, druga skupina živi še danes v gorili in šimpanzu, človeških opicah tropske Afrike. V tej skupini mora biti vsebovan tudi rod poznejšega človeka.«

Baš raziskave zadnjih let kažejo, da sta si človek in šimpanz po sestavi seča in po raznih znakih na lobanji in v okostju zelo sorodna. V to teorijo uvrstimo lahko celo okamenela ostanke človeka in šimpanza preteklih zemeljskih dob. Že pred petimi leti je Weinert dejal, da je bilo treba v nekaterih primerih zelo pomisliti, ali je pripadala kakšna okamenela najdba človeku ali šimpanzu. Celó sijajne najdbe zadnjih let pri Pekingju, na Javi, v Palesti-

ni in v Nemčiji potrjujejo tesno sorodstvo med obema bitjema.

Seveda pa ni današnji afriški šimpanz naš prednik, saj živi še danes s človekom skupaj, temveč biti je moral nekoč skupen prednik, ki je stopil iz pragozda, e osvobodil življenja na drevesih in začel živeti v prosti stepi. To se je lahko zgodilo v zadnjem delu dobe rjavega premoga, v tako zvanem pliocenu. V evropski ledni dobi je bila prilika, da se je v stepah in tundrah med zaledenelimi predeli Evrope lahko razvil opičji človek in iz njega končno pračlovek. Iz Evrope se je potem pračlovek širil po starem svetu, Evraziji in Afriki. rh

L. Hosaeus: ŽIVLJENJSKI VEČER

ČUDNA ŽIVALSKA PRIJATELJSTVA

Večina živali »misli« le na svojo korist. »Druga« živa je bodisi sovražnik ali plen, ki ga je treba voviti, v drugih primerih je zopet nadležen telmec, ki odjemlje hrano ali bitje, ki se zanj ni treba dalje brigati. Le malo je izjem za to pravilo, a so potem tem bolj nenavadne: Zgodí se včasí, da se združijo popolnoma različna bitja, da se medsebojno podpirajo.

V tropskih vodovjih živi majhna riba lokvanj, ki si je izbrala nenavadno stanovanje: najdemo jo namreč vedno samo med iztegnjenimi lovkami morske veterнице, ki je, kakor znano, mesojedka. Te lovke izločajo neki strup in pečejo kakor koprive. A vendar se drži omenjena ribica najrajši na ustih ali v bližini ust te živali, ki ji ne stori nič hudega in ki se v njenem okrilju počuti najbolj varno. Če ribica kdaj zapusti to varno zavetišče, tedaj postane običajno kaj kmalu plen svojih številnih sovražnikov. Po drugi strani pa se riba veternici izkazuje zelo hvaležno za njeno zaščito: v akvariju so lahko opazovali, kako lovi koščke mesa, ki plavajo v vodi in jih prinaša svoji tovarišici, pa jo z njimi naravnost pita. Seveda si je ribica odtrgala zase nekaj tega mesa, toda glavni del prepušča vendarle svoji zaščitnici. »Prijateljstvo« med obema živalima je tako veliko, da ribica ne pobegne, če vzameš veternico iz vode, tamveč se da še sama ujeti.

O podobnih primerih poročajo tudi iz Severnega morja. Med lovkami ve-

likih morskih klobukov plavajo skoraj vedno mlade ribe, ki si iščejo pod velikim klobukom varnega zavetja. O »hvaležnosti« pa v teh primerih ni baš mogoče govoriti, kajti tu in tam se celo dogaja, da obgrizujejo mlade ribe celo svoj morski klobuk.

Dosti bolj čudna je življenjska zgodba grenčaka, male ribe, ki je sklenila prijateljstvo z veliko školjko. Kadar se hoče samica te ribe iznebiti svojih jajčec, si poišče takšno školjko, ki leži kakor školjke sploh z malo odprtimi lupinami na dnu in si ustvarja z neprestanim gibanjem tisočev drobnih dlačic vodni tok, ki zalaga njene škrge stalno s svežo vodo. Ko je grenčakova samica našla primerno školjko, iztegne svojo dolgo cevko za izleganje jajčec skozi razpor med školjkinimi lupinami v notranjost školjke. Jajca padajo v školjkine škrge in se razvijajo tam v popolnoma varnem zavetju, kamor ne more noben sovražnik, v neprestanem dotoku sveže vode. Školjka ne trpi zavoljo tega nobene škode, pač pa ima riba od tega veliko korist. Ta »otročka soba« malih grenčakov, pa je tudi drugače vzorna. V isti sobi dorašča namreč tudi školjkin zarod, ki pa spočetka seveda ni dosti podoben svojim staršem. Ribjin in školjkin zarod si tu ne delata nobene napote, kajti prostor v škregah je razdeljen po natančnem načrtu med obe vrsti mladih živali: škrge, ki ležijo bolj znotraj, so rezervirane za bodoče grenčake, vnanje pa za bodoče školjke. Samica grenčaka odloži običajno le nekoliko jajc v školjko, dogaja se pa, da se odrsti po več grenčakinj zapored v isto školjko. Ko mlade ribice toliko odrasejo, da lahko splavajo na prosto, se razmerje med obojimi, tako različnimi bitji še ne neha. Kakor da bi se hotele ribe oddolžiti za gostoljubnost, vzamejo nekoliko ličink školjke s seboj in jih prinašajo po vodi. A to ni vse. v tem času jim celo dovoljujejo, da srkajo mlade školjke njihove soke in živijo brezskrbno, zajedalsko življenje. To traja dotlej, da se ličinke same spustijo s svojih gostiteljic, da bi na dnu ribnika zrasle v samostojne školjke. To je eden najbolj čudnih primerov živalskih prijateljstev, kar jih poznamo.

h. v.

H. Jäger: V LOZI

V Ž I V L J E N J E

JOZE KRIVEC

N A D A L J E V A N J E

Mrak je imel naslednje dni mnogo opravka na lazu. Drevje je bilo zapuščeno, nekatero napol suho, s počesanimi vejami in obraščeno z drevesnim hmeljem čigar sluzaste bele jagode so zobali ptiči in jih nosili z veje na vejo in sejali. Slabega gospodarja je imelo

poprej to drevje. Mrak se je pri gospodi precej naučil, ostalo pa je našel v knjigah. Vse suhe veje je požagal, nekoliko očistil z debel staro razpokano skorjo z lišajem, tu pa tam celo kako drevo s koreninami vred izkopal. Njegova žena je grabljala staro strohnelo listje in šibje, da se ne bi mešalo pozne-

LEPA JE ZIMA!

je med seno. Vse te stvari sta sežgala. Celo pepel je vso zimo grebla iz peči v stare zaboje in ga zdaj trosila po lazju. Pravila je, da se s tem najboljše gnoji. Sosedje pa so se smejali po vrhovih in si dejali: Glejte no, naš novi sosed pa dela, kakor bi mislil večno ostati na tej krpi zemlje!

Mrak je vedel, da ga sosedje opazujejo, vendar se za to ni menil: Saj jih nič ne briga, kaj delam. Ta zemlja je

moja in naj rečejo drugi kar hočejo!

Trezike nista več poslala v šolo. Ko je položila zvezke v staro skrinjo, je malo zajokala. Mati pa se je norčevala: Ali te ni sram, da jokaš! Tako veliko in močno dekle se ne bi smelo cemeriti, če mora pustiti šolo. Saj so se že ljudje menili, da si mati med otroci, ko greste v šolo.

Mrak je Treziki kupil novo motiko, da bo z njo hodila kopat. Najprej so

kopali doma. Mrak jo je učil, kako mora otrebiti trs, ko ga odkoplje, kako obložiti z gnojem, postaviti k njemu kol in paziti, da mu ne poseka korenin. Trezika je molčala, poslušala je očeta.

Trezika bi še bila zadovoljna, če bi bilo povsod tako, kakor doma. Delali so počasi in v redu, druge pa bodo hite-li, da bodo čim več opravili. Bala se je, da bo zaostajala, da ji ne bodo dali kruha, ali pa jo bodo spodili domov. Le zemlja jo je pikala in ji vzbujala neprijetne občutke, ko se je je nekaj nabralo v čevljih. Morala se je sezuti in izčistiti čevljev.

Stari jo je učil: Tega pa drugje ne boš smela narediti! Le navadi se nekaj trpeti že doma, da bo drugje lažje šlo.

V mislih je bila Trezika še vedno v šoli. Doma niso imeli več kruha, ona pa ga je dobila od součenk, ki so bile doma na polju in so sedele v isti klopi. Tudi zdaj je postala lačna, toda kruha ni bilo. Mesto njega je goitala sline in očetove besede.

Ko so doma opravili, so se vsako jutro zglasili pri hiši dva ali trije, ki so prišli prosit Mrakove, da bi prišli na delo: kopat ali sadit.

Dela je bilo, le plačilo majhno. Pri dveh kmetih v grapi so najeli zemljo. Pri enem tri ogone za krompir, pri drugem štiri za koruzo. Več niso nikjer dobili. Za žito ni bilo zemlje. Prej so sa-jjali, da bodo jeseni imeli že kruh, pa jim je šlo po vodi. Na vse je legla neka težka zamišljenost. Stara dva sta pro-sila in prosila, pa nista dobila ničesar. Skrbelo ju je.

Trezika je začela hoditi na delo. Vsak dan je odšla in se vsa izmučena in izdelana vračala zvečer domov. Prve dni je tožila, kako jo vse boli, pozneje pa je tudi s tem tarnanjem prenehala. Hodila je odsluževat zemljo, stara dva pa sta hodila drugam, da sta zaslužila kak dinar.

Treziko so imeli radi na delu. Dekle je bilo precej jezično in se je rado prepiralo s starimi ženskami, da so se vsi smejali. Tudi delalo je dobro. Vedno je delalo kakor drugi. Proti večeru so jo rade vzele kmetice s saboj, č. jim je pomagala opraviti doma. Saj je zveče pri hiši največ dela. Kdo naj vse našteje? Nakrmi lačne svitnje, ki te pozdravljajo z glasnim krul'enjem, ko se vrneš z ložine ali gorice, lačni otroci te čakajo na pragu in za delavce je treba

pripraviti večerjo. Vodo je treba nanositi iz studenca, kakke četrt ure daleč. Dela na moč, da ga ena sama težko opravi. Trezika je bila mlada, urna, tekala je sem in tja, zato je vsak večer bila za nekakšno dekle. Vse gospodinje so jo rade imele in vsem se je znala prikupiti. Ko so delavci po večerji odhajali, so gospodinje, če le niso pozabile, poklicale Treziko in ji stisnile v predpasnik velik kos kruha ali sirovih štrukljev: To nesi malemu Jožetu in Tineku!

S staro Mrakovko je bilo drugače. Zjutraj je bila prva na nogah, zvečer je zadnja legla. Garala je doma in drugje, da včasih od same utrujenosti ni mogla zaspiti. Jožetu in Tineku je skuha-la zjutraj fižola ali koruzne juhe brez zabele. jo postavila v peč na ognjišče in naročila: Tam imata Tinek za opoldne. Pa le pridna bodita; če kam gresta pa dobro zaklenita. Ti pa pazi na Jožeka! To naročilo je ponovila vsako jutro, preden je odšla.

Ves dan sta bila navadno otročka doma. Igrala sta se; stari polomljeni voziček z dvema kolesi sta vozila sem ter tja. Za hišo v senci velike češnje pa sta po dežju mesila ilovico. Nezoč sta izlila na njo pol škafo vode in pacala, zvečer pa sta bila tepena, ker je bilo treba vodo nositi daleč iz črne grape.

W. Sommer: V. ŽIVAGNICE

Po dežju sta iz ilovice zidala kočē, po-
dirala, gradila cerkve in obešala vanje
mesto zvonov slakove cvete, čisto spre-
daj pa postavila oltar, na katerega sta
položila podobo Marije ki jo je Tinek
vzel materi iz molitvenika. Tako zgrad-
bo sta imela kvečjemu dva dni; ko pa
sta se je naveličala, sta jo slovesno po-
držla in jo namenila pregraditi. Toda zem-
lja je bila že suha in ni šlo več. Čakala
sta zopet dežja.

To leto pe sta se vsak večer, ko je
bila mati na delu in sta vedela kje je,

vlekla za njo. Še pri belem dnevu, ko so
po grapah legle temne sence in je son-
ce obsevalo le še vrhove, sta se bala
pogledati v grapo, ker sta pričakovala
iz nje grdega tujega moža, kosmatega,
kakor jima je pravil sosedov pastir. To
je otroka vsak večer vznemirjalo in pla-
šilo. Tudi če sta se zaklenila v hišo, sta
se tiščala v kot in niti nista upala glas-
no dihati.

Ko sta ostala neki večer doma, sta se
zaklenila v hišo in čakala. Misliła sta,
da se bo mati takoj vrnila. Toda ona je

TRIJE MUŠKETIRJI

ALEKSANDER DUMAS ST. © ILUSTRIRAL NÖRRETRANDERS © PONATIS NI DOVOLJEN

PUSKE SO PRIPRAVLJENE

»Kakor je bil Athos slutil, so bili v
utrdbi samo padli obeh strank. Kot
vodja je takoj predlagal, da je treba
zbrati puške z municijo. Grimaud pa
je moral pripraviti mizo.

»Medtem lahko nemoteno kramlja-
mo. Ti gospodje nas ne slišijo«, je de-
jal in pokazal na padle

»Ali ne bi jih rajši vrgli čez obzid-
je?« je vprašal Porthos

»Ne, tu naj ostanejo,« je menil At-

hos. »Lahko nam še koristijo.«

»No, to bi pa rad videl!« je vzkliknil
Porthos. »Zdi se mi, da nisi pri pravi
pameti.«

»Ne sodite, pravita sv. pismo in kar-
dinal!« je odvrnil Athos. »Sicer pa ko-
liko pušk imamo?«

»Dvanajst,« je odgovoril Aramis.

»In koliko strelov?«

»Okoli sto.«

»Več jih skora ne bo treba. Nabaši-
te puške!«

delala do teme, potem so še čakali na večerjo in je ni bilo. Ko se je stemnilo in so izginile tudi svetle lise na zapadu, so šumele v vetru zunaj češnjeve veje in se drgnile ob rob strehe. Tinek, ki se je bolj bal kot mali Jožek, je začel kričati na vso moč in skrivati obraz in oči, da bi ne videl moža, ki stoji pred njim in ga hoče zgrabiti in požreti. Kričal je dolgo v noč. Šele ko je prišla mati, je nehaj in ji govoril strašne stvari: da je bil tu grozni črni, kosmati mož, se priplazil skozi okno v hišo — okno

pa je bilo zaprto — in ju hotel oba z bratom ubiti. Od tega večera sta hodila vedno za materjo. Tinek si je vsak dan pripravil palico in jo vzel s seboj.

Pri hiši, kjer je delala mati, sta šla samo do ograje. Dalje nista upala. Tam sta navadno sedla in čakala. Strah ju ni bilo; samo doma sta se plašila. V travi, mokri od megle, ju je včasih zeblo. Če ju je kdo izmed domačih opazil, ju je povabil bliže. Tedaj sta brž šla, ker sta vedela, da bosta dobila tudi večerjo. Ker sta pa hodila za materjo vsak večer, so

GRIMAUD NA STRAŽI

Baš so nabasali zadnjo puško, ko je prišel Grimaud in sporočil, da je zajtrk pripravljen Athos je odgovoril s kretjno, da je v redu, ter je pokazal Grimaudu nekakšno stražno uto. Grimaud je takoj razumel, da mora iti tja na stražo. Da bi se pa tam preveč ne dolgočasil, mu je dal Athos kruha, pečenke in steklenico vina.

»Nu zdaj na jelo, gospodje!« je zaklical Athos.

Pijatelji so sedli na tla v podvitimi

nogami kakor Turki in krojači.

»Tako,« je rekel d' Artagnan Athosu, »tu ne more nihče prisluškovati. Upam, da nam boš zdaj sporočil svoje skrivnosti.«

»In jaz, gospodje, upam, da vas bom istočasno počastil s posebnim užitkom iz veliko častjo.« S temi besedami je povzdignil svojo čašo.

začeli mater ponekod pisano gledati in od drugih ljudi je slišala, da hodijo jest trije, dela pa eden. Mater je to seveda bolelo, pa kaj je hotela. Saj vendar otroka nista toliko pojedla; kmetu bi se to pač skoraj nič ne poznalo. Kos kruha ali krožnik večerje, to je malenkost, kjer se pripravlja večerja za več ljudi.

Poslej se je odpovedala večerji in je šla kar z dela domov. Brez večerje, samo da je otroka nista čakala in jima ni bilo treba dati večerje. Včasih se je kdo

spomnil in ji pred odhodom potisnil kruh, ki je ostal od južine, največkrat pa je šla brez vsega.

Tinek ni vedel zakaj prihaja mati zdaj bolj zgoraj domov. Prosil jo je, naj ostane pozno zvečer tam, da bo lahko prišel za njo, sicer mora iti lačen spat.

Materi se je otrok smilil. To je življenje v bajti. Delaš in garaš ko črna živina, pa se niti pošteno ne naješ; če pa svoj grižljaj da ubogemu otroku, za katerega vedo, da mu nihče ves dan ni

MED POJEDINO

»Mar ni to veličastno? Najprvo tak sijajen sprehod, potem tako bogat zajtrk. In spodaj v taborišču imamo štiri do pet tisoč ljudi, ki nas smatrajo ali za norce ali pa za junake, kar je v bistvu pač vse eno.«

»No, nekaj novega že vemo,« je dejal d' Artagnan.

»Ne. Moja skrivnost je, da sem sinoči govoril z Mylady.«

Ko je d' Artagnan slišal njeno ime, so se njegove roke pričele krčiti tako

močno, da je moral odložiti svojo čašo.

»Kaj? Ti si z grofico...«

»Drži jezik za zobmi!« ga je Athos nevljudno prekinil. »Pozabil si, da drugi ne poznajo mojih domačih zadev. Govoril sem torej z Mylady.«

»Kje je bilo to?« je vprašal d' Artagnan.

»Komaj dve miljii odtod v krčmi pri Rdečem golobu.«

mogel ničesar dati, pa te raznesejo in oblatijo po vsej fari. Ah, ko bi že brz dorasla in si sama zaslužila kruh kakor Trezika!

D A L J E

»Od pesmi se je zasukal govor na pesnike, o katerih je poveljnik pripomnil, da so vsi nepotrebni in razuzdani pijanci. Prijateljsko mi je svetoval, naj pustim pesništvo, ki nasprotuje službi in ne vodi k dobremu.«

Puškin (Stotnikova hči)

V OBRAMBO SVOBODE

Belgijski jurist in sociolog J. P. Haesart je v svoji knjigi »Défense et aménagement des libertés« (Bruxelles 1936, 8°, 112 str.) korenito pregledal pojme in naprave demokratskih držav. Diktatorskim vladam priznava marsikaj dobrega, toda ko Belgijec obstaja na demokratski podlagi po starih izročilih svoje domovine in veruje v bodočo skupnost (communauté), ki bo služila koristim celokupnega naroda namesto državi, ki služi le vladalcem. Kritika priporoča, naj se zanimivo delo prevede.

E. C.

GRIMAUDOVO POROČILO

»Potem me je konec,« je rkel d' Artagnan.

»Kaj še, topot še ne!« je odgovoril Athos, »kajti po mojih računih je v tem trenutku že precej daleč od Francije.«

»Kdo pa je ta Mylady?« je vprašal Porthos nestrpno.

»Zares mična ženska,« je zagotovil Athos. »Ima prav posebno zanimanje za našega dragega d' Artagnana. Go-

tovo jo je na kakršenkoli način razžalil in zato je v zadnjem mesecu skušala, da ga ustrelje iz zasede. Toda kaj se je zgodilo, Grimaud? Ker smo v resnem položaju ti izjemoma dovolim govoriti. Toda sinko, bodi kratek, kaj vidiš?«

»Gručo.«

»Koliko jih je?«

»Dvajset.«

»Kakšni ljudje so?«

IZ LITERARNEGA SVETA

REVUE DE LITTÉRATURE COMPAREE O PUSKINU

N A D A L J E V A N J E

J. Legras primerja Puškina in Goetheja na podlagi stihov »Novaja scena meždu Faustom i mefistofilemja«. Ta kratki prizor je ruskim izobražencem priav pri srcu, ker mu je predmet skuka in toska, t. j. črne misli, tesnoba. V njem vidijo veliko več nego tujci, saj je tu prikazal pojmovanje ruskega življenja: stajno razočaranje, ki ga more zgolj ljubezen — v kateri koli obliki ožariti. Ruski Faust je tako različen od nemškega, kakor sta različna oba naroda: batjuška sanjari, vdan čuvstvu in brezdelju; Germn stremi (strebt) vedno naprej, boji se zastanka (verweilen), venomer misli na borbo.

W. Lednicki je s poljskega stališča očrtal srečanje Mickiewicza s Puškinom. Iz njega se je pred sto leti razvila legenda med Poljaki in Rusi, ki so hoteli pomiriti stike obeh bratov in končati »večno Tebaido«. Vobče se je Mickiewicz na Ruskem bolj prijubil nego na Poljskem Puškin, avtor protipoljskih ód, ki so se jih morali poljski otroci pod carjem na pamet učiti: »slovanski potoki se morajo ziliti v rusko morje.«

H. Mongault je sestavil podatke o P. na Francoskem, kjer se prvič omenja mladi poet v smotri »Revue encyclopédique« 1821, preko raznih prevodov in člankov do Haumantove monografije (1911), Hoffmannove živahne biografije, Parainove francosiztve »Fille du capitaine« (1925), Gideove »Dame de pique« in »Récits de Béklin (1926—28), itd.

Kako je slavljence odrezal na Angleškem izveš iz Crossove razpr. P. se onstran Rokava omenja prvič v članku »Russian Literature and Poetry« v obzorniku National Review 1828. Navzile Shawu (1813—62), Batesu, Baringu, Mirskemu, Katkovu i dr. P. ni prodri v široke sloje med Anglosaksoni. V zbirki »Verse from Pushkin and Others« (London, 1935) pravi O. Elton, da je težko prevajati iz ruščine v angleščino, ker ona ima tolikero različnih rim, a ta veliko manj, tako da lahko postanejo enolične, kadar pridržiš izvorno metriko.

Luthrov članek »Puškin in Deutschland« podčrtuje, da je prvi prevod P.-ovih stihov obelodanil grof F. von der Borg 1823, pisec sam pa je l. 1923 priredil velik izbor iz Puškina (Meyersche Klassiker Ausgabe). »Puškin in Peter Veliki sta dva najmočnejša pojava ruske duše, trdi H. von Heiseler v pogovoru svojih prevodov P.-ovih dram. »...njegov osebni ritem je tak, da ne najdem v vsem svetovnem pismenstvu nobene analogije, zato pa to vidim v področju druge umetnosti: v Mozartovi glasbi.«

Ruska literatura je prihajala redko, iz druge roke v Italijo, nam pripoveduje znani slavist Ettore Lo Gatto (Puškin in Italia). Rus Ševyrev in Italijan Rubini sta v Firenzi dala na svetlo prvo lit. zgodovino: Storia della letteratura russa (1862). Prvi je italijanil Puškina L. Delâtre (1856), dalje Loria, Emilio Teza (tudi iz drugih slovanskih jezikov), Bragaglia, Cassone, Verdinois, Foulques, Ciampoli. To predvojno bilanco označuje naš »Maček« kot: magro e disordinato, mršavo in neurejeno. Dokaj boljša je povojna bilanca, zato skrbi obzornik »Russia«, pozneje nazvana »Rivista di letteratura slave«. Odlikujejo se prevajalci Narducci, Gandolfi, Ginzburg, Küfferle. Poslednji sluje kot italijanski pesnik in pisatelj (čeprav ruskega pokolenja). Zlasti je priden Lo Gatto, ki pa tega ne govori sam o sebi! Na pobudo Zavoda za vzhodno Evropo (Istituto per l' Europa Orientale) se v kratkem natisne zbornik razprav o Puškinu izpod peresa teh sotrudnikov: Ivanov, Giusti, Amfiteatrov, Maver, Cajola, Mioni, Anagnine, Gaučikov, itd. Morici je prispeval latinski ter italijanski preklad Puškinove pesmi na Ovidija. P. čeprav ne kaj popularen na Apeninskem polotoku, je že v dveh dramah služil za junaka (Pietro Cossa, Valentina Carrera). Cossova je bila porušena (ne: porušena!) l. 1900.

Josip Badalič, knjižničar v Zagrebu, je prispeval 8 strani z naslovom »Pouchkine en Yougoslavie«. Med prevajalci stoji tudi v naz (pač Vraz?), čigar balada »Veronika Desinička« je sorodna Zaremji v »Bahčisarajskem vodometu«. Vpliv Puškinov je velik pri Srbih, skoraj nezaten pri Slovencih, posebno močan pri V. Liču in naslednikih.

V poglavju Notes et Documents prinaša M. Gorlin pregled razprav o Puškinu v l. 1917—37. G. Morgulis pa bibliografske podatke, itd. Naslovna stran kaže Puškinov avtoportret, ki ga je priobčil — poleg drugih slik — tudi Figaro 23. I. v članku S. Lifara: P. postaja svetovni pesnik.

A. Debeljak

GABRIJEL NIGOND

Javnost ga je spoznala, ko je l. 1901 Comédie Française ob proslavi George Sandovke, njegove ožje rojakinje, mojstrsko igrala »François le Champi« (Franc Najdenček), njeno povest, ki jo je Nigond prelil v verzificirano dramo Isto gledališče je pozneje uprizorilo njegove umotvore v stihih: Le Dieu Terme (Bog Graničar), Kérubinos, La Nuit d'auberge (Noč v gostišču). Théâtre Antoine je spravil na deske, ki svet pomenijo: »1812« in Pošteno dekle (L'Honnête Fille). Zadnja radost nedavno umrlega pesnika je bila predstava njegove lirčne drame Saint François d'Assise, z glasbo mojstra G. Piernéja. predstava, ki jo je oskrbela l. 1935 pozornica La Monnaie v Bruslju.

A. D.

KNJIGE IN REVIIJE

FERDO DELAK, ROKOVNJAČI

Romantična odrska zgodba v 7 slikah.
Založba »Naš oder«, Ljubljana 1936

Ferdo Delak

O tatinskih družbah je z zgodovinskega vidika razpravljaval Leopold Logar, n. pr. O belokranjskih hajdukih (DS. 1908), Roparji na slov. zemlji, roparske družbe od najstarejših časov (Ml. 1932), Josip Benkovič: O rokovernjačih (DS 1890). Podrobnosti o rokovernjaščini najdeš takisto v DS 1890 (115 nsl). Za etimologa bi bilo tu dovolj ugibanja. Od kod so rokovernjači pobirali svoje besede? n. pr. finfranje (veselica, frc. empiffrage?), mufanje (obed. nem. Muffel. sprednji del gobca), keta (starka, it. vecchietta), volhati (iti. nem. folgen), dčrnica (punca. nem. Dirne), pčrnica (hruška. nem. Birne), galinka (kura. it.), vnmati (vzeti. nem. nehmen). itd.

Leposlovno sta obdelala »plaščarje« Jurčič in Kersnik. Njuno besedilo je primereno priredil za oder F. Delak. znan po uspešni dramatizaciji Cankarjevega Hlapca Jerneja. Medtem ko sta bila ona dva bolj oblikovalca pripovedne snovi, je tretji v tej zvezi skušal razumeti s socialno pravičnostjo uboge pare, ki so se po sili razmer »poplajšurile«.

Ni zgodba to za kratek čas, povest iz davnih vedrih dni, ampak je krik za vas in nas, kako pravica se deli.

Na svoji zemlji suženj kmet je trpel, stradal in garal, od vseh zavržen in preklet, je končno rokovernjač postal.

Tako jo zakroži beraški kvartet, ki stopi pred začetkom vsakega prizora pred zaveso — nekaj antični zbor — ter v nekaj verzih podá jedro bodočega dejanja.

A. Debeljak

Uredništvo je prejelo:

MICUN M. PAVICEVIČ, CRNOGORSKI HUMOR I SALA. Predgovor napisao Roda Roda, Zagreb, leto? Tisak i naklada knjižare St. Kugli, str. 126. Broš. din 20, vez. v platno in z boljšim papirjem din 30. O knjigi bomo poročali.

REJEC MALIH ZIVALI, leto IV, št. 2. Dr. Leopold Hribar končuje svoja izvajanja o vitaminih in pravi, da povzroča veliko bolezní pri naših velikih in malih živalcah pomanjkanje na vitaminih. V rubriki Perutninarstvo so prispevki: kurjereja na kmetih, kako si preskrbjimo jesenskih in zimskih jajčaric? in Dobra kokoš. Zanimivi so tudi prispevki o kunce-reji in o reji golobov. J. Kelnerić poroča o ljubljanski razstavi kanarčkov. Prijetno in zanimivo je kramljanje iz dežele oslov in koza iz peresa Jož. Herforta. Pester je tudi drobiž, Rejca urejuje Alf. Inkret. Naroča se v Ljubljani, Korunova ulica 10.

ILLUSTRIRTE ZEITUNG, LEIPZIG št. 4795 priobčuje med drugim bogato ilustriran prispevek »V paradizu niponskih smučarjev«. Za 350letnico obglavljenja kraljice Marije Stuart opisuje dr. Kurt Pfister na podlagi novo odkritih aktov tragedijo škotske kraljice, njeno 19letno bivanje v jehah kraljice Elizabete in njen konec v Fortheringharju. Zvezek vsebuje tudi literarne prispevke. »Illustrirte Zeitung« se naroča pri založbi J. J. Weber v Lipskem.

N A Š J E Z I K

Se o Repoštevu

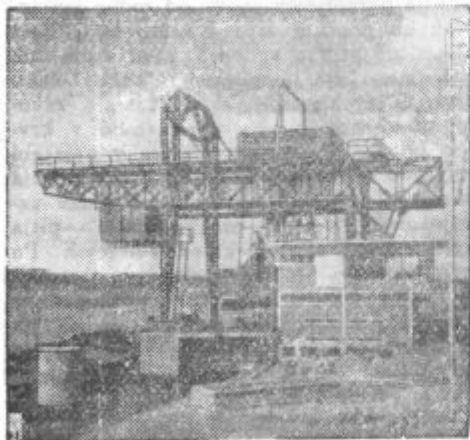
V 7. št. Zisa trdi g. dr. F. Göstl, da je doblil znani krkonoski duh svoje ime po vitezu Rubensu Dalu. G. dr. G. se moti. Že zdavnaj so češki slavisti in germanisti ugotovili, da je ime Rubezahl nemško (kakor so pripovedke o njem nemške) in sicer zloženka iz Rube = repa in Zahl = Zagel v šleskonemškem dialektu = rep. Češi so iz Rubezaha napravili Rybrcol in Librcun (ime brez pomena). Res pa je, da je slovenski prevod »Repošteve« napačen, ker drugi del imena Rubezahl ni beseda Zahl = število. Ker so Češi neposredni sosedje Nemcev, bi češka oblika Librcun (ki se menda naslanja na krajevno ime Liberec = Reichenberg), lahko rabila tudi pri nas. I. Koštiál

»Na tuj način se ne prideluje ruski kruh«
Puškin

TEHNIČNI OBZORNIK

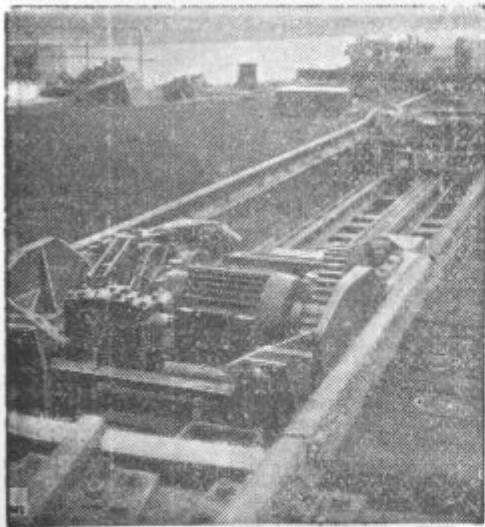
PREMIKANJE VOZ BREZ STROJEV

Premikanje tovornih vagonov zaradi sestave in razdružitve tovornih vlakov je važno opravilo železniškega obratovanja. Ker

Sl. 1.

zavisi od naglice premikanja naglica in rentabilnost prometa, imajo v večjih trgovskih središčih in na križiščih posebne premikalne (ranžirne) kolodvora. Sedaj pa so nizozemske državne železnice v premogovnem tovarišču v Bornu uvedle prvi pre-

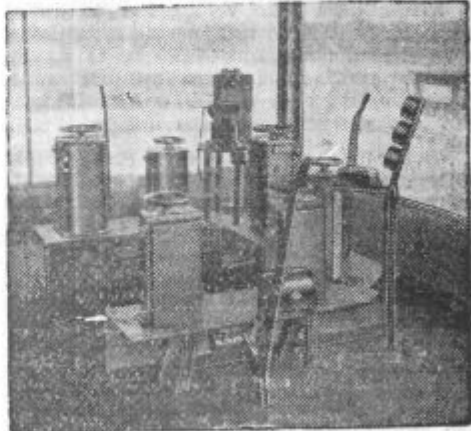

Sl. 2

mikalni kolodvor, ki ne potrebuje več železniškega stroja. Premik na tej premikalni napravi vodi namreč uslužbenec kar z osrednje upravljalnice (sl 1). Čeprav je namenjena naprava zgolj premiku s premo-

gom natovorjenih voz do dvigala, ki dvigne vagon, ga prenese do čolna in strese vanj njegov tovor, bi jo ne bilo težko uporabiti za bolj razvajene premike.

Bistvo naprave sta dve okretnici, opremljeni z »gonilnim« in »odbojnim« električnim vozilom (sl. 2). Električni rivalni voz požene vagon na kretnico, kjer ga odbojno vozilo ustavi; na kar se kretnica zavrti in

Sl. 3

spelje gonilni voz s premogom natovorjen vagon do mosta, kjer mu ga odvzame dvigalo. Slika krmilne naprave (sl. 3) kaže, da krmarjenje samodelne premikalne naprave — mimogrede moramo omeniti, da je za varnost in natančnost delovanja preskrbljeno — ni težko. (tma)

V poslednjem času uporabljajo z vedno večjim uspehom strešne opeke iz litega železa. Oblika novih opek se navzlic temu, da so v lite v velikosti 130 x 160 cm ne razlikuje od oblik žganih opek. Ker tehta kvadratni meter nove strehe le 50 kg in ker so litoželezne opeke skoraj neuničljive, opravičeno upajo, da bodo v mnogih krajih povsem izpodrinile opeko iz žgane glin.

Mesto Oldenburg navzlic 70.000 prebivalcem nima cestne železnice. Promet v mestu oskrbujejo zgolj omnibusi. Ker zasmrade omnibusi na skupaj 54 km dolgih prorah preveč mestni zrak, so letos namestili ob cestah električne vode, ki bodo napajali elektromotorje Kajti v teku letošnjega leta bodo nadomestili večino bencinskih motorjev z elektromotorji.

Proizvodnja aluminija v Nemčiji stalno narašča. Od leta 1933. do l. 1936 je narasla za 60 milijonov kg in znaša zdaj nekaj nad 100 milijonov kg letno.

Niponci so pričeli z gradnjo 10 km dolgega podzemnega predora, ki bo vezal mesti Modži in Simonoseki. Gradbeni stroški bodo znašali predvidoma 18 milijonov jenov.

R A D I O

Po poročilih revije »World Radio« imajo v USA 2.275.000 radio poslušalcev. ki imajo po dva radio sprejemnika V to število niso všteti lastniki treh ali več sprejemnikov. Ker so v USA razširjeni skoraj izključno sprejemniki za vsa valovna območja, je utemeljen sklep, da je to število le zaradi tega tako veliko, ker so doslej opremili že nad tri milijone avtomobilov s sprejemnimi postajami. Kako bo to število naraslo spričo poldrugega milijona sprejemnikov, ki so jih vgradili v Ameriki lansko leto, ni težka računaska naloga.

Novi italijanski oddajalec v Bologni nosi ime »Marconi« in oddaja s 50 kilovati na valu dolžine 245,6 metrov.

Po poročilih »Agence Transalpine« bodo v vatikanski državi zgradili oddajalec za televizijo. Postajo bo postavila Marconijeva družba pod vodstvom iznajditelja Marconija.

Parlament Južnoafriške Zveze je pri sprejetju zakona o radiu dožvel izredno buren dan. Tamošnji nacionalisti so namreč nameravali izročiti radio le domačinom. Zategadelj so nacionalistični poslanci zahtevali, da naj sprejmejo postaje v službo brez izjeme le osebe, ki povsem obvladajo zamorščino in angleščino Ker se večina Angležev težkega jezika črncev le z izrednimi težavami nauči, še manj pa pravilno govori, so morali gospodarji dežele napeti vse sile, da so odklonili »nefaire« zahteve nacionalistov.

Nemčiji in Italiji, ki že več let pošiljata po kratkih valovih svojim državljanom v tujih deželah in celinah igre in glasbo, se je pridružila zdaj še Niponska. Na kratkih valovih, ki jih oddajajo postaje z ogromno oddajno energijo, pošilja svojim državljanom v Ameriki in na otokih v Pacifiku vedno več domače duševne hrane.

(tma)

L E T A L S T V O

Amerika gradi 55 ton težko vodno letalo. V trup letala bodo vgradili 48 spalnih kabin. šest motorjev s skupnim učinkom 6000 konjskih sil bo posredovalo zračnemu orjaku hitrost 270 km na uro.

Iz zanimive statistike civilnega letalstva posnemamo, da je v civilnem letalskem parku 283 letal tipa Junkers (nemška!), 233 letal tipa De Havilland (angleška), 199 letal tipa Fokker (nizozemska). Ostali tipi, zgrajeni v Ameriki, Franciji, in Italiji še niso dosegli številke 100 (Boeing 96, Douglas 92, Potez 63, Latecoere 60, Lockheed 55, Stinson 46 in Savoia 30). Vsa ta nad 1100 letal obsegajoča armada potniških in poštних letal vrši stalno dnevno ali nočno službo ter nosi zastave 20 držav.

IZ PRAKTIČNE MEDICINE

Prehlad in vnetje slepiča

Vnetje slepiča nastane po vdoru klic, ki povzročajo vnetja in gnojenja. Vzroki vnetja so odvisni še od cele vrste vplivov. Tako so odvisna od vrste prehrane in izločevanja porabljenih snovi od redne izpraznitve ali pogoste zaprtosti črevesja. Tudi klimatične prilike vplivajo. Pred vsem ima tu veliko vlogo prehlajenja. Tako lahko povzroči prehlajenje ki je nastalo zavoljo nezadostne obleke spremembo v krvnem obtoku. Nastajajo motnje v preskrbi trebušnih organov s krvjo in s tem vnetja slepiča. Pogostoma povzroči ohladitev zavoljo preneglega in prekomernega pitja mrzlih pijač akutnega katar v črevih. Po driski zavoljo prehlada se spremeni sestava in tok črevesnih izločin in klice dobe ugodnejše življenjske pogoje, telo se jih slabotneje brani. Pogostoma obstoji kakšno kužno ognjišče v kakršnemkoli delu telesa, telo je oslabele in vnetje v slepiču se zgodi tem lažje. V takšnih primerih je telo preobčutljivo za vse nadaljnje nevarnosti.

—zdr

Petrolej proti revmatizmu

Turški zdravnik, dr. Hektor Sarafidi, leči že od l. 1893 skrnino s svetilnim »smrdljivcem«. Uporablja ga pri masaži bolnih udov.

ZIMSKI SPORT

NOVE TVARINE

Nit iz mišičnih vlaken

Tudi kirurgi iščejo novih tvoriv, ki bi bila primerna za šivanje ran. Doslej so uporabljali večinoma katgut, material iz tenkih črev koz in ovac. Uspelo je izdelati nitke iz tega tvoriva, ki niso bile debelejšje od 2 desetink milimetra. Medtem ko se rana celi, se to tvorivo v telesnih sokih topi. V novjšem času poskušajo izdelati tvorivo za podobne namene iz mišičnih vlaken konjskega in govejega mesa, ki za druge namene ni uporabno. Takšne mišične kose najprvo zamrznejo, potem razdelijo. Po nekaterih postopkih z različnimi kemičnimi pripomočki nastane nit, ki je izredno trdna. Prednost novih niti je predvsem v tem, da ne vsebuje — kakor mišično meso sploh — nobenih klic ali pa le malo. Prav v zadnjem času poskušajo izdelati niti za kirurške namene iz popolnoma sintetskega materiala. Poskusi še niso zaključeni.

Blago iz beljakovine

Znanost skuša v novjšem času izdelovati tkiva iz beljakovine. Takšna tkiva se dajo dobiti v splošnem na dva načina. Eden teh načinov pridobiva uporabna vlakna iz mišic, kit in kož. karkšna je pripravila narava. Ta način je pomemben že zaradi tega, ker izkorišča material, ki je veljal še pred kratkim za odpadke. Drugi način se ne omejuje na preproste čistilne postopke. Po tej metodi se živalske sirovine kemično topijo. Z nadaljnjimi kemičnimi postopki se potem beljakovina izloča v podobi vlaken. Bistvena izhodna snov za ta postopek je kazein, izločeno vlakno pa je znano pod imenom «lanital». Tekstilna kemija in fizika si sedaj prizadevata, da bi še bolj utrdila ta vlakna.

Polivinilklorid

Cevi za vsakovrstne napeljave so obstajale doslej v glavnem iz kovin, posebno železa, dalje iz stekla ali lončevine. Obdelava teh snovi pa je zelo težka in imajo za marsikakšne namene preveliko težo. Že dolgo so zato iskali umetne snovi za cevi. To kemično umetno snov so sedaj našli. Njegovo, nekoliko znanstveno ime je polivinilklorid. To tvorivo ni izredno trdno samo v mehničnem pogledu, temveč se upira tudi večini kemičnih vplivov. Skoraj nobene kisline in lužnine mu ne morejo do živga. Mineralna, rastlinska in živalska olja mu isto tako ne škodujejo, celo bencin in alkohol ga ne uničujeta. Zelo važna pa je tudi njegova lastnost, da so cevi iz njega praktično dovolj prožne, pa čeprav jih je mogoče po drugi strani razžagati z navadno kovinsko žago in z malo toplote spogniti v vsako obliko.

VID IN BARVE

Moderni promet zahteva, da morajo vozila lokomotiv, avtomobilov itd. reagirati zelo hitro na razne svarilne signale, pri katerih imajo barve glavno vlogo. Potemtakem je seveda naravno, da se bavijo z vprašanjem, katera barva učinkuje najhitreje na človeško oko.

Francoski psiholog prof. Pieron se je s tem vprašanjem bavil natančneje in je pred kratkim objavil uspehe svojega raziskovanja. Dokazati je mogel, da je najprimernejša barva za svarilne in druge signale rdeča, ki jo v takšen namen itak že dolgo uporabljajo. Razlike med dojemanjem rdeče in drugih barv znašajo sicer le odlomke sekunde, a tudi ti trenutki utegnejo imeti v nevarnih položajih izredno važnost.

Praktično pomembna je tudi ugotovitev prof. Pierona, da je reakcijski čas za barvni občutek »rdeče«, »zeleno« i. t. d. tem krajši, čim čistejša in sočnejša je barva. Barvne mešanice, kakor žolto rdeče, sivo zeleno i. t. d., so za prometne namene torej manj uporabne nego čiste barve.

TOPLE KONSERVE

V Zedinjenih državah izdelujejo že nekaj časa konzervne škatle, v katerih so zaprte gorke jedi. Škatla ima dvojno dno, kjer leži živo apno. Zasukati je treba ključek, pa pride voda, shranjena zraven v posodici, med apno in naredi natanko toliko toplote, kolikor je treba, da se živež pojé.

PRAKTIČNE NOVOTE

Guma vsepovsod

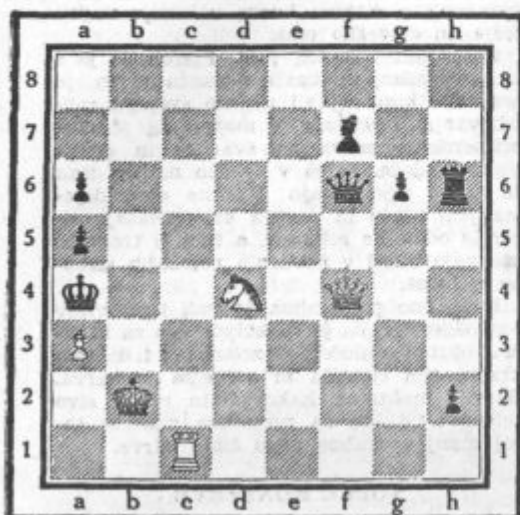
Guma se je za vsakovrstno snažilno delo v gospodinjstvu izkazala za zelo praktično, pomivalne krtače, umivalne gobe i. pod. izdelujejo iz tega tvoriva. Tudi trde gumaste krtače za obleko so bile še pred nedavnim senzacija. V nasprotju s temi so prišle sedaj na trg krtače iz mehke gu-

me, ki so opremljene s številnimi gumastimi jezički, in ti jezički so razmešeni kakor ščetine običajnih krtač. Jezički so dolgi kakšne 3 cm in se vdado po vsakem potegu, tako da onemogočajo pretrdo ravnanje z blagom. Imajo tudi to prednost, da vseavajo prah in tako preprečujejo, da bi sedal spet na predmet, ki ga čistimo. Ker pobirajo te krtače iz mehke gume tudi dlake in podobne stvari, so priporočljive za čiščenje preprog. Če krtačo malo ovlažimo, odpravlja tudi neprijetni blesk po likanju na volnenem blagu. Te krtače dobimo brez ročaja za obleko ali pa z ročajem za snaženje preprog. V zadnji obliki so nekaj širše in dražje.

Problem 192
Il problema 1932

Mat v treh potezah

Rešitev problema 191

1. Tc3—f3 grozi Dd5 mat, Lg1—e3. Sedaj ima beli zopet prisilno potezo 2. Tb1—b2!, Kd4—c3. 3. Da6—f6 mat.

R E B U S

Na koliko načinov se da razrešiti?

ZA BISTRE GLAVE

306

Zastave v slavnostni dvorani Slavnostno dvorano so okrasili med drugim s 14 zastavami od katerih sta bili 2 modri, 3 rdeče, 2 beli 3 zelene, 2 rumeni in 2 črni. Vse zastave visijo v vrsti ob isti steni. Na koliko različnih načinov je mogoče te zastave premestiti drugo nasproti drugi?

307

Koliko vozil?

Na dvorišču večje popravjalnice je stalo 25 vozil, to je četverokolesnih avtomobilov in dvo-ter trikolesnih motornih koles. Vseh koles skupaj je bilo 70. Koliko vozil vsake vrste je bilo na dvorišču?

Rešitev k št. 303

(Modrijan z veliko družino)

Otroke je razdelil tako: Sestri 44, bratu 22, bratrancu 11, prijateljem po 2, sam jih je obdržal 13.

Rešitev k št. 304

(Šest mož, sedem vprašanj)

1. revnejši, 2. revnejši, 3. bogatejši, 4. bogatejši, 5. bogatejši, 6. najbogatejši je Cesen, 7. najrevnejši je Fižol.

Rešitev k št. 305

(Nakup znamk)

Prva rešitev nam da : 2 znamki po 1.80 din, 3 znamke po 50 p in 5 novcev po 10 p. Druga rešitev pa 6 znamk po 50 p, 4 po 1.50 din in 10 novcev po 10 p.

(Izrezanka Kriste Schütz)

UREDNIK IVAN PODRŽAJ — TELEFON ŠT. 3126 — UREDNIŠTVO NACELNO NE VRAČA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR — TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI, PREDSTAVNIK FRAN JERAN Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knaflijeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4.—, po raznašalcih dostavljena Din 5.—